

Despre Crucea lui Iisus Hristos ca lege supremă a vieții noastre – Interviu cu Părintele Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan I. Ică Jr. – Titularul catedrei de Spiritualitate Ortodoxă a Facultății de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu

Motto: "Noi trebuie astfel să facem ca prin Cruce creștinismul să fie resursă și pentru prezentul societății noastre, dar să se deschidă și spre viitorul lumii de mâine." – Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan I. Ică Jr.

Înaintând, cu încredere și nădejde în ajutorul, binecuvântarea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pe calea Postului celui Mare, suntem chemați cu toții să descoperim sensurile tainice ale vieții duhovnicești. Unită cu rugăciunea și lucrarea faptelor bune, postirea rodește în acest răstimp prin harul lui Dumnezeu. La jumătatea Postului, în duminica a treia, Sfânta Cruce se așază în biserici în mijlocul credincioșilor, pecetluind râvna și bucuria credinței lor în Iisus Hristos Cel răstignit și înviat. Despre semnificația liturgică, sensul teologic și duhovnicesc al Crucii ne-a vorbit în aceste zile, Părintele Arhidiacon Prof. Univ. dr. Ioan I. Ică jr. de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu.

Semnificația fundamentală a Postului este răstignirea patimilor

- Preacucernice Părinte Profesor, de ce vorbim despre Cruce și Înviere în duminica a treia din Sfântul și Marele Post? De ce Biserica a rânduit să fie prăznuită Sfânta Cruce și în Postul Mare, fiind amintite acum Sfintele Pătimiri ale Domnului nostru Iisus Hristos și Învierea Sa?

- Dacă privim Triodul și tradiția liturgică legată de Postul Mare din punctul de vedere istoric, putem vedea și cunoaște că în vechime sărbătorirea Sfintei Cruci era în chiar mijlocul Postului Mare, miercurea din săptămâna a patra, ca și în cazul Înjumătățirii praznicului Învierii, care cade întotdeauna într-o zi de miercuri. În cazul Sfintei Cruci, cinstirea ei s-a extins în toată săptămâna, iar pentru a solemniza și mai mult această celebrare fundamentală s-a instituit o duminică specială, duminica pregătitoare. În această duminică, în vechime, se anunța în biserică faptul că la mijlocul săptămânii viitoare va fi cinstită Sfânta Cruce. Această cinstire specială se făcea și atunci așa cum se face și în zilele noastre. La Utrenie se scotea o cruce specială, o cruce-relicvar, în general la Sfânta Sofia și la toate catedralele, care aveau o cruce în care se găsea câte-o bucațică, așchie din lemnul cinstitei Cruci descoperite de împărăteasa Elena. Această cruce era adusă într-o procesiune specială, într-o procesiune liturgică, care într-un fel imită vohodul de la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, fiindcă ea este așezată pe Sfântul Disc asemeni agnețului înainte-sfințit. Iar cântarea care se cântă este oarecum paralelă sau simetrică cu cântarea de la vohodul Liturghiei mai înainte sfințite: „Acum puterile cerești nevăzut slujesc...” În cazul de față se spune „Acum puterile cerești nevăzut înconjoară cinstitul lemn al Sfintei Cruci care acum se aduce”. Este o procesiune specială din punctul de vedere liturgic, dar care atrage atenția credincioșilor că în Sfânta Cruce există o prezență sacramentală, încât aceasta este pusă pe Sfântul Disc, pe acesta punându-se doar Sfintele Daruri mai înainte și după ce au fost sfințite. Așadar, Crucii i se dă o cinstire deosebită. Crucea are o semnificație sacramentală; ea primește o cinstire liturgică, euharistică am putea spune, și este așezată în mijlocul bisericii și pusă spre cinstire.

După cum ne spun istoricii bisericești și istoricii Liturghiei, Crucea stătea în mijlocul bisericii toată săptămâna a patra și erau zile speciale la Biserica Sfânta Sofia, astfel că în zilele de luni și marți se închinau bărbații, iar în zilele de joi și vineri se închinau femeile. Așadar, toată cetatea trecea și se închina Crucii, care era pusă în mijlocul bisericii ca într-un nou rai sau ca în mijlocul cosmosului, în mijlocul lumii, biserica fiind o imagine a cosmosului și a

lumii, dar în același timp și o imagine a raiului. Ceea ce cinstirea Crucii vrea să arate celor care intră în Sfântul și Marele Post este pe de o parte accentuarea simbolismului centrului, în centrul Postului aflându-se Sfânta Cruce, care ne aduce aminte că semnificația fundamentală a Postului este răstignirea, răstignirea patimilor, a poftelor, pentru a răsturna într-un fel drama căderii produsă în Adam. Într-un fel, pentru a ieși din Adamul cel vechi și a-L însoți pe Adamul cel nou. Pe de altă parte, cinstirea Sfintei Cruci are ca scop fundamental aducerea-aminte că primordială este răstignirea patimilor noastre spre a ne putea uni cu Domnul nostru Iisus Hristos.

Crucea este concentrarea într-un singur semn a chenozei lui Iisus Hristos

- Evanghelia Duminicii Sfintei Cruci începe cu îndemnul Mântuitorului ca fiecare om să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-I urmeze Lui. Ce semnificație are în acest context crucea? Despre ce cruce se vorbește și despre ce lepădare?

- Evanghelia din duminica a treia se citește, de altfel, la toate prăznuirile Sfintei Cruci. Sfânta Cruce nu este sărbătorită numai la mijlocul Postului Mare, ci și la 14 Septembrie, ziua descoperirii ei de către împărăteasa Elena, sau 1 August, ziua înălțării ei de către Heraclie după ce a fost recuperată de la perși. Această pericopă cuprinde în ea însăși esența întregii Evanghelii. Mântuitorul spune aici: „Cel ce vrea să Îmi urmeze Mie să se lepede de sine, să-și ia Crucea și să-Mi urmeze Mie, că tot cel ce va voi să-și scape sufletul său îl va pierde și cine îl va pierde pentru Mine și Evanghelie acela îl va câștiga.“ În toate aceste versete se cuprinde miezul predicii Mântuitorului. Domnul Iisus Hristos ne atrage atenția că Adam, vrând să scape sufletul său și viața sa, a găsit moartea, deci el a ales o viață la capătul căreia se găsea moartea, iar credincioșii, prin Iisus Hristos și prin credință, dacă aleg renunțarea și lepădarea, răstignirea și moartea, în sens duhovnicesc, la capătul ei află viața veșnică. Evanghelia aceasta ne aduce aminte de răsturnarea polilor sau a planurilor pe care o aduc Iisus Hristos, Biserica și creștinismul, dacă omul adamic caută să-și scape cu orice preț viața lui, cu prețul distrugerii vieții celorlalte ființe din jurul lui, al afectării mediului înconjurător și chiar al chinării semenilor și al ruperii sale din legătura cu Dumnezeu.

Încercând să-și salveze supraviețuirea biologică, aceasta, prin neascultare și păcat, îl duce la moarte. Dar în Iisus Hristos, oricine renunță de bunăvoie la viața biologică și la patimile legate de aceasta și care culminează în rău, în perturbarea legăturilor cosmice, cine renunță așadar la această păcătoșenie sădește în el o altă viață, o viață care, paradoxal, deși este bazată pe renunțare, aduce câștigul cel mai mare, aduce câștigul vieții veșnice. Crucea despre care vorbește aici Mântuitorul și pe care o cere fiecăruia dintre ucenicii Lui să o ia asupra lor este semnul acestei renunțări care duce la câștig. Acesta este paradoxul creștinului: creștinul este cel care renunță și câștigă, iar cel din afara creștinismului vrea să câștige, dar până la urmă pierde! Poate ar trebui insistat și adus aminte că ceea ce textele noastre traduc în Evanghelie prin cuvântul lepădare în limba greacă are un sens și mai tare, într-un fel mai radical, ar trebui tradus prin tăgăduire, Mântuitorul nostru ne cere așadar să ne tăgăduim pe noi înșine.

Este opusul situației lui Adam. Adam s-a autoafirmat, a ajuns în cele din urmă în negarea vieții lui și a celor din jur, iar Mântuitorul nostru Iisus Hristos ne cere să ne negăm duhovnicește, spiritual, moral înclinația noastră de a ne afirma pe noi, pentru a ne lăsa afirmați de Dumnezeu și a câștiga viața veșnică. În sensul evanghelic, Crucea ne aduce aminte de această răsturnare de planuri. Ceea ce la omul natural este afirmație culminează în negație la Iisus Hristos, dar negația duce la afirmație. Aceasta ne învață Însuși Mântuitorul, chenoza Lui, golirea Lui duce la umplerea noastră, a trupurilor noastre și a vieții noastre de către slava dumnezeirii. Crucea este, într-un fel, concentrarea într-un singur semn a acestei legi fundamentale care este cuprinsă în Evanghelie.

Despre Noul Pom al vieții – Crucea, cea de viață făcătoare și dătătoare

- În centrul, în mijlocul Sfântului și Marelui Post, așa cum afirmă ieromonahul Makarios Simonopetritul, Crucea apare ca un Pom al vieții din mijlocul raiului. Este întâmplătoare această analogie, dat fiind că multe din paremiile Triodului sunt din cartea Facerii?

- Nu este deloc întâmplătoare, deoarece lectura fundamentală care ne însoțește în perioada Postului este din cartea Facerii. Să ne gândim că Postul Mare începe cu Duminica Izgonirii lui Adam din Rai și se termină, într-un fel, la căpătul Săptămânii Mari, tot într-o grădină. Începe cu izgonirea omului din grădina raiului, din Eden, și se termină la recuperarea Edenului pe Golgota și apoi în grădina de la poalele Golgotei unde a fost înmormântat Mântuitorul Hristos și de unde a înviat. Într-un fel, să ne gândim la această simetrie, Adam și Eva sunt scoși din rai în duminica în care începe Postul, iar în Vinerea Mare Mântuitorul Iisus Hristos îi spune tâlharului răstignit lângă El „Astăzi vei fi cu Mine în rai“. Crucea devine noul Pom al vieții, iar prin Iisus Hristos, a Cărui coastă împusă țâșnește sânge și apă, Sfinții Părinți spun că se naște Biserica, cu noua Eva, se reface într-un fel pe Golgota un nou rai. Toate aceste simetrii nu sunt întâmplătoare și sunt arătate în Evanghelie.

Aceasta ne spune că Iisus Hristos este Adamul cel Nou, Care, prin El Însuși și prin Biserică, reface oamenilor posibilitatea de a intra în raiul pe care l-au pierdut protopărinții noștri. Mai trebui să avem în evidență faptul că la mijlocul Sfântului și Marelui Post al Paștilor, în a treia și a patra săptămâna paremiile vorbesc de Noe și de arca lui, care este și ea o prefigurare a unui rai, deoarece Noe salva în arca lui toată esența bună a creației. Deci într-o arcă - simbol al Bisericii și al raiului. În mijlocul arcei era un catarg, care o susținea și în care Sfinții Părinți au văzut întotdeauna simbolul Sfintei Cruci. Toate aceste simboluri vor să arate că Biserica este cea care recâștigă raiul, fiind anticipat în Vechiul Testament de Eden, apoi de arca lui Noe și de templu, iar în creștinism de Sfânta Biserică. Astfel că Sfânta Cruce este în mijlocul Postului Mare în mijlocul bisericii ca nou rai, ca nou cosmos restaurat și între izgonire și recâștigare.

În Cruce întâlnim convergența tuturor dimensiunilor creației

- Sfinții Părinți văd în Cruce un semn impregnat creației, ca un semn cosmic, despre care se spune: Dumnezeu „așază crucea pentru a determina cele patru zări ale lumii“. Ce înseamnă Crucea ca simbol cosmic?

- Crucea are o multitudine de semnificații. Crucea are de pildă semnificație soteriologică, mântuitoare, pe care creștinii o scot cel mai mult în evidență legat de lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos și a Bisericii. Crucea este cea prin care Mântuitorul ne scoate din robia păcatului și a morții, zdrobind moartea și recâștigându-ne viața. Pe lângă semnificația aceasta soteriologică, Crucea este legată de creație. Este legată într-un fel nu numai de constituția cosmosului, fiind axa de susținere a cosmosului, pentru că în Cruce avem întâlnirea dintre verticală și orizontală; este o convergență a tuturor dimensiunilor creației, deci o axă de structurare a cosmosului și, să nu uităm, are și o semnificație antropologică, pentru că omul însuși, pus în centrul cosmosului și al creației, este structurat după chipul Crucii și este chemat să unească cerul cu pământul, orizontala și verticala. Atunci când vorbim de o cruce cosmologică, să ne gândim că este și o cruce antropologică, pentru că omul și cosmosul sunt legați. Și, așa cum au încercat să spună unii teologi, între care și ortodocși, în special teologii ortodocși ruși ai secolului al XX-lea, în Cruce este prefigurată însăși Sfânta Treime, pentru că explică într-un fel modul de existență al Persoanelor Sfintei Treimi. Și Persoanele Sfintei Treimi Se golesc pe Ele Însese și Se lasă afirmate de celelalte, Tatăl Îl naște

pe Fiul și Îl purcede pe Sfântul Duh, astfel că Tatăl Se golește și Se lasă apoi afirmat ca Tată de Fiul și de către Sfântul Duh. Aceași lege a golirii de sine pentru a se umple mai apoi, despre care ne spune Mântuitorul în Evanghelia din duminica a treia din Post că este legea vieții noastre creștine o găsim în însăși viața intratrinitară, pentru că legea tăgăduirii de sine, a negării de sine pentru a ne lăsa afirmați apoi de către ceilalți nu este o lege impusă omului, ci este însăși modul de existență al Sfintei Treimi. Așa cum încerca Nicolae de la Rohia să spună prin cuvintele „Dăruind, vei dobândi“. Oricine se dăruiește pe sine însuși se câștigă, iar crucea este simbolul acestei legi, că cine se dăruiește, se golește, de fapt nu pierde, ci câștigă comuniune, câștigă plinătate de viață.

Crucea exprimă însăși esența legii personale

- Preacucernice Părinte profesor, ce explicație au în Acatistul Sfintei Cruci cuvintele „Bucură-te, cinstită Cruce, păzitoare a creștinilor!“?

- Acatistul Sfintei Cruci încearcă într-un sens să sintetizeze toate multiplele semnificații ale Crucii, și crucea cosmologică, și crucea antropologică, și crucea soteriologică, toate acestea să le cuprindă într-o creație poetică de mare profunzime. Ceea ce m-a impresionat și mă impresionează totdeauna la această cântare a Bisericii este faptul că cei care o săvârșesc și o celebrează se adresează crucii ca unei adevărate persoane. Crucea este văzută aproape ipostaziată, deci nu e tratată ca un simplu obiect, ca un simplu principiu sau regulă cosmologică matematică, un principiu abstract, ci este personalizată. Un lucru m-a impresionat încă de când eram student aici la Teologie și, studiind, mi-am dat seama că Biserica ascunde o mare taină și o mare profunzime în cântările și în tradiția sa liturgică, faptul că tratează crucea ca o adevărată persoană. Faptul acesta l-am înțeles mai bine la sfințirea unei biserici. Lăcașul bisericii este văzut ca o adevărată persoană, ca o persoană botezată: este spălat, este miruns, lăcașul bisericii de zid este tratat ca un fel de persoană preliminară, pentru că el este personalizat asemeni Crucii. Crucea nu este un simplu principiu sau obiect abstract, ea exprimă - cum spuneam - însăși esența legii personale, pentru că persoana care se dăruiește prin dăruire câștigă, prin sacrificiu împlinește. Nu este deloc o întâmplare faptul că Crucea este tratată ca o persoană, pentru că în ea vedem legea vieții lui Hristos, legea vieții noastre, și nu este deloc un hazard faptul că este tratată astfel, așa cum am spus că este pusă pe Sfântul Disc. Crucea, ca și icoana, fața Domnului pusă pe lemn, devin locuri ale prezenței personale a lui Iisus Hristos. Prin aceasta și Crucea primește o cinstire personală și este realmente - cum spune Acatistul - „păzitoare a creștinilor“, îi ferește de atacurile celui rău, le dă siguranță. Pentru că în primul rând puterea Crucii este puterea vieții celei noi, dar și semnul prin care creștinii se apară de stăpânitorii acestei lumi, a vieții decăzute, a vieții egoiste, a vieții păcătoase de care ne ferim noi, toți creștinii, prin semnul Sfintei Cruci.

Prin Cruce, viața noastră se apropie mai mult de Dumnezeu

- Astăzi nu se poate concepe slujbă fără Sfânta Cruce. Aceasta se folosește atât la ierurgii cât și la Sfintele Taine și la Sfânta Liturghie. Ce rol are Sfânta Cruce ca obiect liturgic?

- Da, așa este. Crucea, așa cum spuneam, vrea să aducă și să facă prezentă în viața oamenilor această putere extraordinară pe care o conține legea dăruirii, legea câștigării prin renunțare, și de aceea tot ce se face în Biserică, fiindcă se face prin puterea lui Iisus Hristos, se face prin semnul Sfintei Cruci, care este semnul acestei vieți noi, viață nouă care se câștigă prin moarte. Așa cum am spus, Adam a vrut viața cu orice preț și a ieșit moartea, tot astfel crucea, care ne însemnează și care este un semn al renunțării, este ca un X, care barează, este

ca un semn de interdicție, de oprire. Crucea are deci un semn de oprire; noi ne oprim de la păcat, ne oprim de la lucrurile diavolului, ca apoi, din puterea acestei barări și renunțări, să țâșnească altă putere, o viață care vine de Sus. Așa cum spunea frumos Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, Dumnezeu a făcut lumea ca un dar și a pus Crucea pe acest dar. Celui care nu știe să se apropie de darul lumii prin cruce, darul lumii îi devine prilej de păcat și de sminteală. Cei care înainte să se apropie de dar, de lume, își fac semnul Sfintei Cruci știu să se apropie de orice lucru din lume fără ca lumea să devină prilej de păcat și de atracție păcătoasă. De aceea spun și Sfinții Părinți ca la începutul oricărui lucru pe care îl săvârșim să ne facem semnul Sfintei Cruci. De pildă, ne însemnăm cu semnul Crucii și înainte și după masă, însoțindu-l cu rugăciune, iar mâncarea noastră nu devine prilej de păcat, iar somnul nostru cu crucea pe pernă, așa cum ne spune și rugăciunea de seară, devine un somn în Dumnezeu, și nu un somn al păcatului. De acea creștinii din cele mai vechi timpuri și până astăzi își fac semnul Sfintei Cruci spre a nu fi prilej de păcat, ci de unire cu Iisus Hristos prin renunțare. Deci renunțăm ca somnul, mâncarea, munca și viața noastră să devină prilej de patimi și, dimpotrivă, vrem ca viața noastră să se apropie mai mult de Dumnezeu.

- Cu alte cuvinte Părinte Profesor, ce reprezintă pentru creștini semnul Sfintei Cruci?

- Creștinii pot afirma fără nici o ezitare, fără nici o urmă de șovăire că nu există semn mai important în viața lor decât semnul Sfintei Cruci. Sfânta Cruce este într-un fel atotcuprinzătoare: ne întâlnim cu Sfânta Cruce la creație, ne întâlnim la mijlocul ei - mântuirea prin Iisus Hristos și ne întâlnim și la sfârșitul istoriei, ca o cheie de deschidere a Împărăției veșnice a lui Dumnezeu. Așadar, Crucea este într-un fel cheia vieții creștine, cheia existenței întregii lumii, a întregului cosmos, a istoriei, a omului. Crucea este semnul nostru existențial și fundamental. De altfel, acest semn îl vedem reprezentat și în iconografie, de pildă, în acea faimoasă scenă a Judecării de Apoi de la Voroneț, unde Sfântul Petru deschide Poarta Raiului, poartă pe care este pictată crucea. Totul se deschide și se închide așadar prin Cruce. Semnul Sfintei Cruci are o dimensiune suprapământescă, cerească, dar în același timp ea este și un semn concret, văzut, are forma vizibilă a unui semn la care ne închinăm, pe care îl venerăm tocmai pentru că este altarul de jertfă al Domnului nostru Iisus Hristos.

Așadar, Crucea în sensul ei concret de lemn al jertfei, al suferinței și al mântuirii este într-un fel cea mai apropiată de sufletele și viața creștinilor. Pentru că, prin intermediul Sfintei Cruci în aspectul ei soteriologic, creștinii au descoperit și au și accesul la celelalte semnificații ale Crucii. Crucea în sensul cosmologic, prezentă în dimensiunile cosmosului, sau crucea în organizarea ființei umane, omul fiind o ființă cruciformă. Spune atât de frumos Sfântul Efreem Sirul că pasărea când vrea să zboare își deschide aripile în semnul crucii, că un pom când vrea să înflorească, să crească are forma crucii, deci tot ce apare structurat în cosmos, în univers are imprimat semnul crucii. Noi am ajuns să cunoaștem taina aceasta a crucii imprimată în tot ce ne înconjoară, în primul rând pentru că am înțeles paradoxul acesta fundamental care stă în descoperirea puterii lui Dumnezeu în jertfa Sfintei Cruci în care am înțeles că taina umilinței a sângelui și a sacrificiului lui Iisus Hristos pe cruce reprezintă începutul și garanția învierii noastre.

Drept urmare, noi plecând dinspre cruce în sens mântuitor manifestat pe Golgota pe un lemn sfânt, pe care creștinii l-au cinstit și venerat încă din secolul al IV-lea, din timpul Împăraților Constantin și Elena, de atunci încolo, plecând de la acest semn, al vieții câștigate prin moarte, creștinii au început a cunoaște taina Sfintei Cruci imprimată în întreaga ordine și structură a existenței. Lucrul acesta, noi, creștinii ortodocși, îl simțim în cultul ortodox care celebrează toate aceste multiple dimensiuni ale crucii. Să nu luăm crucea doar într-un sens cosmogonic sau cosmologic, cum de altfel poate o întâlnim în ezoterisme sau în alte speculații, ci să o înțelegem în concretizarea ei mântuitoare în primul rând și atunci întâlnirea oricărui creștin cu lemnul Sfintei Cruci este inevitabilă și mântuitoare și salvatoare.

Crucea ne învață să trăim suferința cu bucurie

- Ce înseamnă asumarea sau luarea, purtarea crucii de fiecare dintre noi?

- În tradiție și în tradiția populară, în limbajul comun a pătruns cuvântul acela evanghelic spus de Mântuitorul: "Cine vrea să-Mi urmeze Mie, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie!", iar acest cuvânt evanghelic a devenit extrem de comun la nivelul limbii și înțelegerii populare. Cuvântul cruce a devenit sinonim cu suferință, fiecare are crucea lui sau își are partea lui de suferință, dar suferința care este luată ca o cruce, atunci suferința câștigă un sens izbăvitor. Pentru că suferința îl și poate distruge pe om, îl poate face să își piardă credința, speranța și nădejdea, să cadă în disperare, să meargă până la sinucidere, dar atunci când suferința este înțeleasă ca o cruce în spatele crucii se află întotdeauna lumina învierii și a vieții care se câștigă prin suferință și prin acceptarea dăruirii de sine. Atunci, înțelegerea suferinței ca o cruce poate să transfigureze, să dea un sens și un rost acestor nenumărate suferinți de care este plină existența umană.

Existența umană nu este făcută numai din bucurii, există și dureri, nu este făcută numai din plăceri, există și multă suferință în viață și atunci crucea ne arată felul în care ne putem raporta la suferință fără ca suferința să ne distrugă și să ne anuleze într-un sens desăvârșit și, dimpotrivă, ne ajută să ne ridicăm, crucea este și un semn vertical care ne arată că suferința nu ne anulează și ne înobilează, ne ridică și ne transfigurează. Sfinții Părinți ne spun întotdeauna că omul are două variante: sau își asumă necazurile și suferințele de bunăvoie, sau, dacă nu le asumă de bunăvoie, le asumă de nevoie. De pildă, spun Părinții că monahii iau asupra lor crucea și suferințele de bunăvoie și se mântuiesc prin asumarea lor de bunăvoie, dar spun că și cei din lume care nu le-ar dori se mântuiesc prin răbdare, suportându-le cu îngăduință, cu credință și nădejde, cu demnitate necazurile. Nimeni nu scapă în ultimă instanță de suferință, importantă este atitudinea lăuntrică prin care ea este asumată.

Sfânta Cruce - imaginea puterii distrugătoare a păcatului, topită în fața iubirii mai mari decât moartea

- Paradoxul crucii constă în faptul că la picioarele ei s-au întâlnit răutatea oamenilor, ura și păcatul lor cu dragostea și puterea lui Dumnezeu.

- Da, este spus foarte frumos și bine. Tocmai acesta este semnul de contradicție, paradoxul pe care îl are sfânta cruce, pentru că în ea, crucea Mântuitorului sau crucea martirilor, a celor care au mărturisit dreapta credință se văd simultan aceste două dimensiuni: vedem pe de o parte răutatea, cruzimea și ticăloșia oamenilor căzuți în păcat și care își etalează violența și setea de răzbunare și de invidie în chinuirea semenilor lor. Crucea reprezintă din acest sens o exacerbare și o etalare a răutății și a răutății oamenilor. Era semnul unui supliciu cumplit, dar în același timp pe cruce vedem că Fiul lui Dumnezeu convertește această ură și această violență într-un gest de iubire și de îmbrățișare dumnezeiască. Așa cum spun de altfel și cântările bisericesti, nu soldații romani au fost cei care i-au întins Mântuitorului mâinile pe cruce, ci Mântuitorul Însuși își deschide brațele într-un semn de ultimă îmbrățișare, de iubire dusă până la moarte din dragoste față de Dumnezeu Tatăl și apoi din dragoste față de toți oamenii - fiii Lui. Deci, Crucea este imaginea simultană, suprapusă într-un fel, a păcatului omenesc, este o etalare a puterii distrugătoare a păcatului, dar care se topește în fața iubirii mai mari decât moartea, cum spune Cântarea cântărilor, care a fost iubirea lui Dumnezeu Tatăl manifestată în Iisus Hristos față de noi toți. Această îmbrățișare a Mântuitorului pe cruce e mai mare decât cruzimea și ticăloșia oamenilor. Așa se face că noi, creștinii, nu ne închinăm la un semn al răutății noastre; într-un fel ea ne aduce aminte continuu că noi suntem cei care L-am respins pe Mântuitorul, și ori de câte ori greșim Îl

condamnăm pe Mântuitorul la moarte, dar că răutatea și păcatul nostru sunt tot timpul mult mai mici și înghițite de iubirea jertfelnică a lui Dumnezeu. Așadar, noi ne închinăm semnelui Sfintei Cruci ca având acea putere, acea iubire de a ierta, de a vindeca, de a tămădui orice fel de păcat, inclusiv păcatul crimei.

Noi prin Sfânta Cruce învingem frica de moarte

- Într-una din stihirile de la Laude ale Utreniei se spune: "Doamne, armă asupra diavolului, Crucea Ta ai dat nouă; că se îngrozește și se cutremură, nesuferind a căuta spre puterea ei..." De ce se tem diavolii de cruce?

- Troparul ne aduce aminte de semnul crucii ca fiind un semn de triumf al lui Dumnezeu care se face asupra păcatului și asupra demonilor. Jertfa lui Iisus Hristos, iubirea Lui față de noi manifestată în cruce reprezintă uzurparea demonilor asupra lumii. Ei se văd neputincioși în fața lui Iisus Hristos pe care au încercat să Îl ispitească imediat după Botez, după cele patruzeci de zile de post, ispitindu-l cu plăcerile lumești, dar fără izbândă, iar apoi Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă că cel rău se apropie din nou de Mântuitorul după perioada celor trei ani de activitate și, încercând să Îl ispitească prin frică, prin ispitele durerii, ale suferinței, văzând că Mântuitorul Iisus Hristos este mai tare decât durerea, nu Îl blestemă pe Dumnezeu Tatăl, nu îi blestemă pe cei care îl execută cum făcea unul dintre criminalii răstigniți, ci își manifestă iubirea față de toți aceia care I-au făcut rău. Crucea reprezintă așadar acea deposedare a puterii celui rău care vede că nici prin frică nu reușește să-L abată pe Iisus Hristos de iubirea față Dumnezeu și față de oameni. În acest sens, crucea reprezintă dezarmarea ultimă a diavolilor, a dispărut ultimul resort al lor, așa cum spune și Epistola către Evrei și un Apostol de la Maslu "că frica morții îi ținea în robie toată viața", astfel că Mântuitorul Iisus Hristos pe cruce învinge tocmai frica asta de moarte care este ultimul resort prin care diavolul reușește să țină în ghearele lui o întregă umanitate. De aceea, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos este mai presus de moarte, este biruitorul morții, al iadului, dar și al stăpânitorului acestuia care este diavolul.

Dăruirea naște viață și încă viață fără de sfârșit

- De ce în Ortodoxie Crucea este nedespărțită de Înviere?

- Cultul nostru mărturisește această legătură dintre Cruce și Înviere. De pildă, la fiecare Utrenie duminicală, după ce se citește Evanghelia Învierii și este scoasă în mijlocul credincioșilor spre închinare se cântă acel minunat imn "Crucci Tale ne închinăm Hristoase și sfânta Ta Înviere o lăudăm și o mărim". Aceasta arată că tradiția ortodoxă a fost de la început fermă în asocierea celor două dimensiuni: că nu există, pentru Iisus Hristos și pentru cei care cred, cruce fără înviere, că nu există suferință fără fericire sau că nu există moarte fără viață. Deci crucea exprimă acest paradox și vrea într-un fel să ni-l comunice nouă tuturor, ea reprezintă răsturnarea ispitirii adamice. Adam a crezut că poate să trăiască fără Dumnezeu și în loc de viață a câștigat cunoștința binelui și a răului și moartea. Mântuitorul nu caută moartea cu orice preț, moare, dar moartea și suferința Lui nasc viața. Creștinismul reprezintă întâlnirea cu sacrificiul, cu dăruirea care naște viață și viață fără sfârșit și deschide Împărăția luminii celei neînserate. Crucea este cheia Împărăției. Este destul să ne uităm, nu numai la această cântare de la Utrenie, dar și la toate cântările Octoihului, de la Vecernia de sâmbătă seara, stihirile sunt ale Crucii și Învierii sau la Utrenie canoanele sunt ale Crucii și Învierii. Imnografia încă din secolele al VII-lea și al VIII-lea când s-au fixat aceste minunate cântări arată că tradiția ortodoxă era foarte conștientă de solidaritatea acestor două: că nu există Cruce fără Înviere, dar nici Înviere fără Cruce. Aceasta explică într-un fel și caracterul spiritualității ortodoxe, care este în același timp o spiritualitate ascetică, a acceptării suferinței,

dar și o spiritualitate a bucuriei, a încrederii în biruința lui Dumnezeu, a vieții asupra morții. Teologia ortodoxă prin părintele Dumitru Stăniloae și apoi prin ucenicul său, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, încearcă să îl aducă și să îl pună aproape de inimile și mințile teologilor, ale preoților și ale credincioșilor. Este acel lucru pe care, așa cum spunea Preafericitul Părinte, îl mărturisim în Săptămâna Luminată, și îl mărturisim și vizual, îl mărturisește Biserica atunci când episcopul sau preotul iese la cădere sau la binecuvântarea finală ținând în mână alături de cruce și lumina Învierii. Nu există cruce fără lumină și nici lumină fără cruce, pentru că lumina lui Iisus Hristos tâșnește din cruce, sunt razele care ies din iubirea jertfitoare a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Crucea a fost și este atotprezentă în istoria poporului român

- În altă ordine de idei, există un specific al trăirii crucii în neamul nostru?

- Este limpede că pentru creștinii români, pentru noi ca popor format încă din etnogeneza lui sub semnul evanghelic, de origine apostolică, andreiană, un popor care a știut să se sacrifice pentru credință, luptând pentru credința ortodoxă vreme de secole de-a rândul, crucea a avut o mare importanță, și-au asumat semnul crucii până la capăt. Semnul crucii este prezent în arta populară românească, românii ortodocși au vrut să vadă crucea la intersecția drumurilor, să sfințească cu el natura, ogorul, câmpul, propriul lor trup prin purtarea la gâtul lor a crucii primite la Botez, sculptată în lemn în tot ce îi înconjoară. Pe lângă toate acestea, creștinii români au dorit să trăiască crucea și în sens martiric, luptând și murind efectiv cu zecile și cu sutele de mii în luptă pentru apărarea crucii. Românii nu au fost un popor cruciat, nu au organizat expediții așa cum au organizat cavalerii occidentali pentru eliberarea Ierusalimului și a locurilor, dar au știut să apere Sfânta Cruce poate cu mult mai multă suferință, mai multe dureri și jertfe în cursul istoriei lor. Practic, toată istoria României de aproape 2.000 de ani se confundă cu apărarea Sfintei Cruci, dar este și o istorie făcută din suferințe, o istorie care s-a desfășurat sub semnul crucii, să ne gândim la Sfinții Brâncoveni sau la Sfântul Ștefan cel Mare, care au știut să marcheze teritoriul românesc cu cruci care se află pe biserici și mănăstiri.

Prin urmare, poporul român este un popor creștin și un popor al crucii. Crucea este atotprezentă în istoria poporului român, a artei, a culturii românești și a fost așa cel puțin până la apariția comunismului. Să sperăm că și acum, în această perioadă, crucea își va păstra sensul ei de reper spiritual și duhovnicesc pentru existența credincioșilor în general, dar și a poporului român care s-a definit tocmai prin asumarea crucii până la capăt, de la țaran până la oștean, și de la monah și preot până la omul de rând, și după suferințe românii au avut parte și de bucurii, de învieri.

Mai sunt acum și câteva țări care mai au crucea pe steag, pe stindarduri, dar în imn cred că suntem singurii care iată păstrează în acest minunat imn al lui Andrei Mureșanu "preoți cu crucea-n frunte!". De altfel, ne putem și întreba, fără credința în puterea Sfintei Cruci transfiguratoare și mântuitoare cum ar fi acceptat zeci de mii de soldați și de țărani să moară pentru credință fără să clipească. Trebuie să recunoaștem că forța crucii se manifestă mai ales în încercări, mai puțin în perioadele de prosperitate care creează iluzia unei satisfaceri sau a unei bunăstări, care de obicei disociază bucuria de suferință. Atunci când creștinii sunt încercați de necazuri, de suferințe, de boli își aduc aminte de puterea Sfintei Cruci și uită acum în această perioadă că de fapt adevărata viață nu vine din prosperitatea mall-urilor sau a consumului, ci țâșnește din puterea dăruirii, nu din puterea consumului, ci din puterea dăruirii.

Prin desacralizare și magie se ratează înțelesul duhovnicesc al Crucii

- Însă, Preacucernice Părinte Profesor, schimbând puțin registrul discuției noastre, vom remarca cu toată înfrustarea că, din păcate, asistăm în ziua de astăzi la o utilizare nu numai în sens eclezial, să spunem așa, a Sfintei Cruci. Întâlnim, spre exemplu, reprezentarea Sfintei Cruci pe tot felul de obiecte, pe vestimentație sau ca accesoriu al acesteia. Cum vedeți această schimbare și micșorare a sensului Sfintei Cruci?

- Da, așa este, acum civilizația în care trăim este o civilizație a imaginii și mai mult a abuzului de imagini și de simboluri, scoase din context și devenite simple accesorii ale vestimentației și ale modei. Această vehiculare la nivelul prezenței publice a acestor semne religioase vine dintr-o dorință, inconștientă oarecum, a omului de a manipula sensurile și simbolurile religioase. Un risc a existat, și trebuie să spunem și acest lucru, chiar și în civilizația tradițională creștină, de a folosi de multe ori și icoanele și semnul Sfintei Cruci cu rost și fără rost. O încercare de manipulare magică a simbolurilor creștine a existat chiar și la nivelul tradiției creștine populare. Există astăzi o tentație de a folosi magic nu numai semnul Sfintei Cruci, ci și ierurgiile și Sfintele Taine, este o tentație a omului de a capta el forța Sfintelor Taine, a icoanelor, a Sfintei Cruci, în serviciul lui propriu, de a folosi crucea și la magie și la alte lucruri. Este și dimensiunea aceasta negativă a cinstirii Sfintei Cruci pentru că nu toți creștinii au avut conștiința aceasta curată pe care o propovăduiește Biserica, mulți au acceptat creștinismul, dar au încercat să se folosească de elemente din creștinism tot pe fondul existenței magice cu semnul Sfintei Cruci, cu apă sfințită, cu icoane.

Există - trebuie să recunoaștem - și o patologie religioasă de tip magic; este o degradare a religiosului, care trage simbolurile creștine spre religiile păgâne, și există manipularea aceasta în societățile moderne care se vor secularizate, postcreștine, o manipulare desacralizată, profanizată, în care vedem crucile apărând pe cercei, pe vestimentație; o pervertire care se face prin desacralizare. Este o formă de reducere a simbolurilor religioase la rangul de simple semne, de accesorii și de comunicări superficiale între oameni. Biserica trebuie să-și apere tradiția ei liturgică și religioasă de aceste două ispite, atât de pericolul magic, cât și de pericolul desacralizării simbolurilor religioase. Sunt două moduri în care oameni ratează de fapt înțelesul duhovnicesc al simbolurilor religioase, de pildă cinstirea Sfintei Cruci.

Aceasta trebuie să ne ducă la o mai bună și intensă cateheză în viața Bisericii, prin care trebuie să explicăm oamenilor care sunt semnificația și sensul Sfintei Cruci: că Sfânta Cruce nu este un simbol magic și nu poate fi bagatelizată și scoasă din context; Crucea poate fi mântuitoare în Biserică pentru oamenii care ascultă cuvântul lui Dumnezeu și au o viață duhovnicească; Crucea devine Pom al vieții doar atunci când se află în mijlocul raiului, iar raiul pe pământ este Biserica. Este un apel să ne întoarcem la recuperarea sensului adevărat al simbolurilor religioase în Biserică, fiindcă în Biserică ele își primesc toate sensurile, fără ca ele să se degradeze sau să cadă în derizoriu...

- Preacucernice Părinte Profesor, vă mulțumesc în mod deosebit, pentru acest dialog duhovnicesc, ce-l vom transmite mai departe, cu acordul sfinției voastre, sub forma unui interviu, cât se poate de folositor pentru cât mai mulți dreptmăritori creștin și vă doresc să aveți parte, în continuare, de mult succes, mult spor și multe împliniri duhovnicești!

- Și eu vă doresc la fel, asigurându-vă în continuare de toată prețuirea și considerația mea!

Interviu realizat de către Drd. Stelian Gomboș

